

2025

Raport AGILE Policy Brief. Integracja osób uchodźczych w szkolnictwie wyższym w Europie.

Sílvia Melo-Pfeifer, Lisa Marie Brinkmann i Anthippi Potolia

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt został zrealizowany przy wsparciu **programu Unii Europejskiej Erasmus+**

Informacja

Numer projektu:	2022-1-FR01-KA220-HED-000087334
Akronim projektu:	AGILE
Tytuł projektu:	<i>Odporność szkolnictwa wyższego w sytuacjach kryzysów uchodźczych: tworzenie włączenia społecznego poprzez budowanie zdolności, zaangażowanie obywatelskie i uznawanie umiejętności.</i>
Tytuł dokumentu:	<i>Raport AGILE Policy Brief. Integracja osób uchodźczych w szkolnictwie wyższym w Europie</i>
Pakiet roboczy:	WP5
Data:	15/03/2025
Grafika	Ioanna Tsakarelou, Web2Learn
Autorzy:	Sílvia Melo-Pfeifer, Lisa Marie Brinkmann i Anthippi Potholia
Recenzenci:	Konsorcjum AGILE
Tłumaczenie:	Iryna Degtyarova, Natalia Kraśniewska, Marzena Gembara
Wersja:	Wersja 1.4
Zatwierdzone przez:	Wszyscy Partnerzy
Abstrakt:	Niniejszy raport ma na celu zwiększenie świadomości społecznej i instytucjonalnej na temat zróżnicowanych strategii ułatwiających studentom z doświadczeniem uchodźczym rekrutację i kształcenie na poziomie szkolnictwa wyższego, a także wspieranie współpracy między formalnymi i nieformalnymi inicjatywami oddolnymi, oraz między studentami uchodźczymi i uczelniami.
Słowa kluczowe:	Mechanizmy wsparcia, uznawanie umiejętności, budowanie potencjału, zaangażowanie obywatelskie, wyzwania instytucjonalne, stabilność.
Prawo autorskie	Licencja Creative Commons 4.0 Międzynarodowa
Dostęp	Otwarty dostęp
Odwołanie:	Melo-Pfeifer, S., Brinkmann, L. M. i Potolia, A. (2025). <i>AGILE Policy Brief. Integracja osób uchodźczych w szkolnictwie wyższym w Europie</i> . Konsorcjum AGILE. URL: https://agileproject-erasmus.eu/ (sekcja « Wyniki »). DOI: 10.25592/uuhfdm.17568

Konsorcjum

Université Paris 8 (UP8)

Francja

Université Bordeaux Montaigne (UBM)

Francja

Web2Learn (W2L)

Grecja

University of Ljubljana

Uniwersytet w Lublanie (UL)

Słoweni

Politechnika Lwowska (LPNU)

Ukraina

Uniwersytet w Hamburgu

Niemcy

Uniwersytet Techniczny w Kownie (KTU)

Litwa

Fundacja Rektorów Polskich (PRF)

Polska

Historia zmian

Wersja	Data	Poprawione przez	Uwagi
Wersja 0.2	17kwietnia 2025 r	Anthippi Potolia, Lisa Marie Brinkmann, Léa Meunier	Przegląd wewnętrzny
Wersja 0.3	30 kwietnia 2025 r.	Zatwierdzenie przez konsorcjum	Przegląd zewnętrzny
Wersja 0.4	15 maja 2025	Silvia Melo-Pfeifer	Poprawki treści i układu
Wersja 0.5	19 maja 2025	Lisa Marie Brinkmann	Publikacja publiczna z DOI

Oświadczenie o oryginalności

Niniejszy dokument zawiera oryginalne, niepublikowane prace, chyba że wyraźnie zaznaczono inaczej. Uznanie wcześniej opublikowanych materiałów i pracy innych osób zostało dokonane poprzez odpowiednie cytowanie, cytowanie lub jedno i drugie.

Uwaga

Ten projekt został zrealizowany przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej. Niniejszy dokument odzwierciedla jedynie poglądy autorów, a Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie zawartych w nim informacji.

Spis treści

Spis rysunków	6
Spis tabel	6
Abstrakt	7
1. Wprowadzenie	9
2. Przegląd badań	12
3. Główne wnioski projektu AGILE	15
Perspektywa instytucjonalna	16
Głosy studentów z doświadczeniem uchodźczym	17
4. Rekomendacje	19
5. Literatura	26
Uwagi końcowe i podziękowanie	28
Autorki	29

Spis rysunków

<i>Rysunek 1. Rysunek 1. Potrzeba ciągłości mechanizmów wsparcia dla studentów z doświadczeniem uchodźczym w szkolnictwie wyższym.....</i>	<i>13</i>
<i>Rysunek 2. Komplementarność perspektywy uczelni i studentów.</i>	<i>15</i>

Spis tabel

<i>Tabela 1. Wsparcie studentów uchodźczych w uczelniach na różnych etapach życia akademickiego.....</i>	<i>19</i>
--	-----------

Abstrakt

Niniejszy raport ma na celu zwiększenie świadomości społecznej i instytucjonalnej na temat zróżnicowanych strategii ułatwiających studentom z doświadczeniem uchodźczym rekrutację oraz kształcenie na studiach w uczelni, a także ułatwienie współpracy między formalnymi i nieformalnymi inicjatywami oraz między studentami uchodźczymi a instytucjami szkolnictwa wyższego. Raport podsumowuje główne wnioski osiągnięte w projekcie AGILE i zawiera informacje o aktualnych inicjatywach mających na celu przyjęcie studentów z doświadczeniem uchodźczym (używamy jako synonim pojęcie studenci-uchodźcy) w szkolnictwie wyższym w Europie, o głównych wyzwaniach związanych z ich integracją, a także przedstawia rekomendacje. Rekomendacje te są zostały opracowane w kategoriach inicjatyw mających na celu ułatwienie podjęcia studiów wyższych, wspieranie ich w procesie uczenia się oraz ułatwienie przejścia z uczelni do życia zawodowego.

Projekt AGILE

Niniejsza publikacja jest rezultatem finansowanego ze środków UE projektu AGILE (*"Odporność szkolnictwa wyższego w sytuacjach kryzysów uchodźczych: tworzenie włączenia społecznego poprzez budowanie zdolności, zaangażowanie obywatelskie i uznawanie umiejętności"*, <http://www.agileproject-erasmus.eu/>), którego celem jest zwiększenie odporności szkolnictwa wyższego w odpowiedzi na bieżące problemy związane z napływem uchodźców, poprzez partycypację społeczną i uznawanie umiejętności. Projekt AGILE ma na celu wzbogacenie programów studiów na poziomie szkolnictwa wyższego i zaproponowanie nowych inicjatyw dydaktycznych, także oddolnych, wspomaganych cyfrowo działań zarówno w formalnych, jak i nieformalnych środowiskach uczenia się.

Projekt jest koordynowany przez Uniwersytet Paris 8. W skład konsorcjum wchodzi sześć uczelni (Uniwersytet Paris 8, Uniwersytet Bordeaux Montaigne, Uniwersytet w Hamburgu, Uniwersytet w Lublanie, Politechnika Lwowska, Politechnika w Kownie), jeden think-tank (Fundacja Rektorów Polskich) oraz jeden partner biznesowy (Web2Learn).

1. Wprowadzenie

1. Wprowadzenie

Niniejszy raport został opracowany w ramach pakietu roboczego WP5 projektu AGILE pn. „Wpływ i rozwój”, który miał na celu "wykorzystanie innowacji cyfrowych, partycypacji społecznej i oceny wpływu działań do budowania silnej współpracy między środowiskiem akademickim a społeczeństwem na rzecz odporności i rozwoju". Skoncentrowano się na wpływie kryzysów uchodźczych na europejskie systemy szkolnictwa wyższego, żeby wyciągnąć z nich wnioski i podjąć działania na rzecz zwiększenia odporności instytucji szkolnictwa wyższego w Europie podczas kryzysów uchodźczych w przyszłości.

W okresie 30 miesięcy trwania projektu AGILE (grudzień 2022 r. – maj 2025 r.) konsorcjum objęło badaniami przedstawicieli różnych instytucji szkolnictwa wyższego w UE i poza jej granicami (w tym w Ukrainie, Brazylii i Turcji), aby poznać i wykorzystać doświadczenia krajów dot. rozwiązywania najbardziej ważnych problemów instytucjonalnych (Melo-Pfeifer i Gerwers, 2023), takimi jak ułatwienie rekrutacji i wspieranie procesu kształcenia. W projekcie połączyliśmy perspektywę instytucjonalną, także uczelni bezpośrednio dotkniętych wojną (Klos & Klymanska, 2024) oraz głosy studentów uchodźczych. Zarówno przedstawiciele uczelni, jak i studenci uchodźczy wzięli udział w zorganizowanych przez konsorcjum dyskusjach w formie okrągłego stołu oraz w produkcji serii video (dostępne na stronie projektu). Ponadto przeanalizowaliśmy opinie studentów na podstawie ankiety, w której wzięło udział ponad 150 studentów uchodźczych (Lawrance, 2023). Uwzględnione zostały również głosy organizacji zajmujących się polityką integracyjną w szkolnictwie wyższym, co pozwoliło na lepsze zrozumienie perspektywy kadry zarządzającej uczelniami. Dodatkowo zbadane zostały mechanizmy współpracy międzyinstytucjonalnej, na przykładzie instytucji tworzących konsorcjum AGILE (Lawrance, 2023), a także inicjatywy promujące zaangażowanie studentów i społeczeństwa obywatelskiego oraz współpracę między uczelniami a sektorem prywatnym (Boichenko, Oikonomou i Zourou, 2025a i 2025b)¹. Dodatkowo, przeprowadziliśmy przekrojową analizę barier, z jakimi borykają się studenci z doświadczeniem uchodźczym, próbując wejść na poziom szkolnictwa wyższego (Melo-Pfeifer, Brinkmann i Gerwers, 2024). Biorąc pod uwagę wyjątkowe doświadczenia Polski w sytuacji intensywnego napływu uchodźców i studentów pochodzenia ukraińskiego, w wyniku inwazji Rosji na Ukrainę, opracowano studium przypadku dotyczące mechanizmów wsparcia w tym kraju (Degtyarova i Kraśniewska, 2025). Ponadto przeprowadzono konsultacje z instytucjami, organizacjami lub grupami w systemie szkolnictwa wyższego, które są zaangażowane w instytucjonalne działania przyjmowania uchodźców w krajach tworzących konsorcjum AGILE. W tym celu przeprowadziliśmy badanie ankietowe, w którym zidentyfikowano istniejące mechanizmy wsparcia i przeanalizowano podejmowane działania. Na podstawie

¹ Używamy pojęcia studenci z doświadczeniem uchodźczym i studenci-uchodźczy jako synonimów w odniesieniu do grupy społecznej, do której skierowany jest projekt AGILE.

wyników tego badania ankietowego zostały opracowane raporty krajowe oraz synteza wyników na poziomie siedmiu krajów wchodzących w skład konsorcjum (Melo-Pfeifer i Potolia, 2025).

W niniejszym raporcie podsumowujemy główne wnioski z projektu AGILE, informując czytelników o istniejących mechanizmach wsparcia dla studentów z doświadczeniem uchodźczym w szkolnictwie wyższym w Europie, zwracając uwagę na wyzwania związane z ich integracją, proponując możliwe rozwiązania i rekomendacje dla uczelni i decydentów w obszarze szkolnictwa wyższego. Co ważne, w niniejszym raporcie podkreślono wartość współpracy międzysektorowej oraz współpracy między- i wewnątrz instytucjonalnej jako sposobu na sprostanie złożonym wyzwaniom, przed którymi stoją uczelnie w ogóle, a w szczególności studenci. Podsumowujemy najpierw wyniki poprzednich badań, zwracając uwagę na wnioski wspólne dla całego konsorcjum AGILE. Następnie przedstawimy główne wnioski z badań przeprowadzonych przez naukowców z naszym konsorcjum (zob. też Degtyarova, 2025). Wreszcie, w oparciu o te wnioski, przedstawiamy rekomendacje dotyczące tego, jak sprostać wyzwaniom związanym z integracją studentów z doświadczeniem uchodźczym w szkolnictwie wyższym.

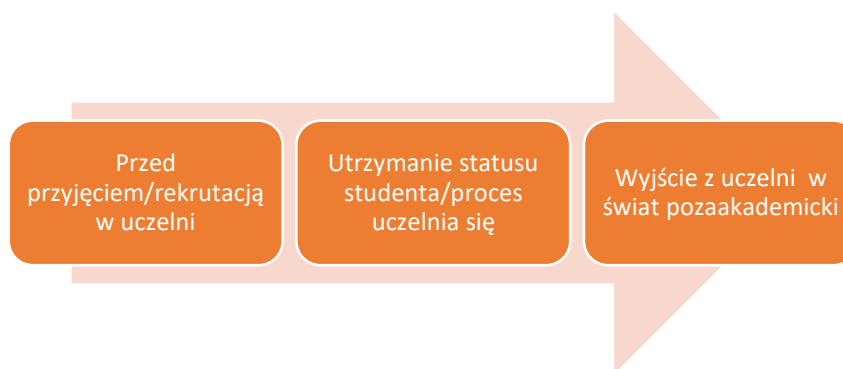
2. Przegląd badań

2. Przegląd badań

Według Unangst'a (2019) pojawienie się dużej liczby uchodźców w Europie spowodowało potrzebę stworzenia i udoskonalenia strategii zarówno na poziomie systemowym, jak i w poszczególnych uczelniach, wspierania nie tylko przyszłych, potencjalnych studentów uchodźczych, ale także tych już przyjętych (s. 144). Chociaż istnieje coraz więcej literatury naukowej na temat struktur wsparcia w szkolnictwie wyższym (Ashour, 2022; Berg, 2019; Friedrich, Ruano i Melo-Pfeifer, 2021; Schröder, Berg & Otto, 2022; Unangst & Streitwieser, 2018), większość z nich skupia się na pewnych krajach przyjmujących lub konkretnych grupach uchodźców. Co więcej, badania te często opierają się na perspektywie podmiotów instytucjonalnych i ich grup – takich jak pracownicy uczelni lub doradcy – a nie na studentach uchodźczych, którzy mieliby skorzystać z tych inicjatyw. Wyjątkiem od tego trendu jest praca Grüttnera, Berga, Schrödera i Otto (2018), która zawiera bezpośrednie wypowiedzi uchodźców będących studentami.

Należy wziąć pod uwagę, że chociaż studenci z doświadczeniem uchodźczym mają pewne cechy wspólne i stoją przed wyzwaniami, typowymi dla studentów uznanych przez uczelnie za "międzynarodowych", to pod pewnymi względami oni się jednak różnią. Po pierwsze, podobnie jak ich rówieśnicy, studenci uchodźczy nie przechodzą do uczelni z ośrodków uchodźczych automatycznie. Często oni są zobowiązani do spełnienia określonych wymagań uczelnianych, w tym dotyczących osiągnięć akademickich, co może być trudne z powodu takich wyzwań, jak bariery językowe, przerwanie edukacji, posiadanie niepełnosprawności czy skutki traumy. Po drugie, to przejście do poziomu szkolnictwa wyższego może być dodatkowo skomplikowane przez politykę, praktyki lub postawy instytucjonalne, które stwarzają dodatkowe przeszkody – mogą to być problemy z uznawaniem wcześniej zdobytych kwalifikacji, zbyt skomplikowane procedury rekrutacyjne lub niewystarczające wsparcie w takich obszarach, jak nauka języków obcych czy zakwaterowanie. Po trzecie, brak ukierunkowanych inicjatyw – takich jak programy językowe, wsparcie w przygotowaniu akademickim czy wsparcie integracyjne – może prowadzić do przerywania ścieżki edukacyjnej lub zwiększenia ryzyka rezygnacji z nauki z powodu braku mechanizmów wsparcia lub, jeżeli te mechanizmy skupiają się jedynie na rekrutacji, ale nie na wsparciu studentów w procesie kształcenia oraz ich utrzymania w systemie. Jak podkreślają Naidoo, Wilkinson, Langat, Adonio, Cunneen i Bolger (2018, s. 157), nawet jeżeli tradycyjne struktury akademickie mogą utrudniać studentom uchodźczym wejście/przejście do szkolnictwa wyższego (na przykład poprzez brak mechanizmów uznawania umiejętności/kwalifikacji), należy uświadomić sobie, że kształcenie na poziomie wyższym to nie jest cel finalny, natomiast proces ciągły i trwały.

W literaturze zwrócono uwagę na konieczność wypracowania rozwiązań integracyjnych w szkolnictwie wyższym, które w sposób kompleksowy i zintegrowany angażują całą uczelnię (Friedrich, Ruano i Melo-Pfeifer, 2021). Oznacza to, że integracja w szkolnictwie wyższym powinna być postrzegana jako proces, a nie (jedynie) jako cel (rys. 1).

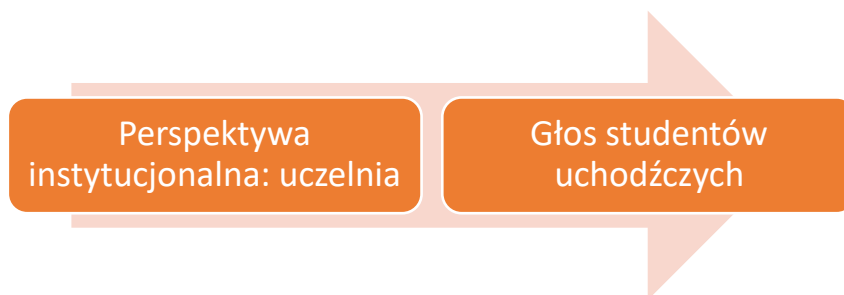
Rysunek 1. Rysunek 1. Potrzeba ciągłości mechanizmów wsparcia dla studentów z doświadczeniem uchodźczym w szkolnictwie wyższym.

Wyniki projektu AGILE wskazują, że integracja studentów z doświadczeniem uchodźczym powinna odbywać się i być skoncentrowana na trzech okresach czasowych: przed rozpoczęciem studiów wyższych (gdzie zwykle stosuje się wymóg znajomości języka), w trakcie studiów (w tym także przejście z poziomu studiów licencjackich na magisterskie, w niektórych przypadkach, w zależności od studentów) oraz w trakcie/po studiach na etapie przejścia do życia zawodowego. Ta perspektywa zostanie przedstawiona w rekomendacjach w dalszej części Raportu.

3. Główne wnioski Projektu AGILE

3. Główne wnioski projektu AGILE

Wyniki projektu AGILE, uzyskane w szczególności w trakcie dyskusji na seminariach i webinarach (w tym w formie okrągłego stołu) oraz w ramach badań ankietowych (z udziałem przedstawicieli uczelni oraz studentów z doświadczeniem uchodźczym) pokazują, że zarówno uczelnie jak i studenci w różnych krajach uczestniczących w projekcie mogą mieć różne, ale wzajemnie uzupełniające się perspektywy spojrzenia na istniejące (lub nieistniejące) mechanizmy wsparcia. Projekt AGILE pokazał, że uczelnie i studenci z doświadczeniem uchodźczym mogą odnieść korzyści z lepszego zrozumienia wzajemnych poglądów, wyzwań i *sposobów działania* (rys. 2). Z jednej strony uczelnie mogą dysponować zasobami i mieć utworzone struktury umożliwiające zastosowanie szerokich, systematycznych systemów wsparcia, w ujęciu ogólnym, lub poszukiwać takich zasobów i struktur. Z drugiej strony studenci mogą zaoferować cenny wkład w praktyczne, codzienne wyzwania, przed którymi stoją, wprowadzając oddolne podejście do rozwiązywania problemów.

Rysunek 2. Komplementarność perspektywy uczelni i studentów.

Wyniki projektu AGILE pozwalają stwierdzić, że mechanizmy przyjmowania i wsparcia dla studentów uchodźczych, zapewniające też odporność uczelni przyjmujących, muszą być opracowywane wspólnie – we współpracy całej społeczności akademickiej i wszystkich jej uczestników (Degtyarova i Kraśniewska, 2025), na poziomie instytucjonalnym (z udziałem bibliotek, zob. Jonaitytė, Štuopytė i Tautkevičienė, 2024), a także we współpracy z partnerami spoza uczelni (z organizacjami, stowarzyszeniami, zob. Lawrance, 2024 oraz Potolia, Fialhos i Lawrance, 2025).

Wartością dodaną projektu AGILE jest włączenie głosu studentów uchodźczych z perspektywy ich doświadczeń instytucjonalnych, co zapewnia wieloperspektywiczność w dyskusji na temat działań na rzecz integracji i ich funkcjonowania w szkolnictwie wyższym (Lawrance, 2024; Melo-Pfeifer, Brinkmann i Gerwers, 2024). Potwierdza to również seria video na stronie <https://agileproject-erasmus.eu/Video-series-Building-resilience-post-war-views-from-Ukraine>, co podkreśla znaczenie współpracy na poziomie europejskim (Melo-Pfeifer i Potolia, 2025), a nawet międzynarodowym – ponieważ większość studentów uchodźczych przemieszcza się do krajów Globalnego Południa – umożliwia to lepsze zrozumienie i stosowanie rozwiązań o charakterze

przekrojowym (Melo-Pfeifer i Gerwers, 2023). Poza współpracą wewnątrz instytucji, współdziałanie międzyinstytucjonalne i dzielenie się doświadczeniami i swoją perspektywą, projekt AGILE pokazuje, że holistyczne mechanizmy wsparcia mogą sprzyjać integracji i budowaniu odporności uczelni (Melo-Pfeifer, Brinkmann i Gerwers, 2024).

Perspektywa instytucjonalna

Instytucje uczestniczące w projekcie AGILE lub współpracujące z konsorcjum (np. poprzez badania ankietowe) często koncentrują się na tworzeniu ustrukturyzowanych, ogólnodostępnych, formalnych systemów wsparcia, takich jak kursy językowe (Potolia, Fiallos & Lawrance, 2025), usługi konsultacyjne i doradztwo akademickie. Na podstawie danych zebranych w różnych okresach trwania projektu (Lawrance, 2023; Melo-Pfeifer & Gerwers, 2023; Melo-Pfeifer i Potolia, 2025), podejścia tych instytucji zwykle opierają się na ustalonych politykach, dostępności zasobów i celach instytucjonalnych, które są kształtowane przez lokalne lub krajowe regulacje i praktyki. Mimo to należy podkreślić, że instytucje rozwinęły mechanizmy, które łączą inicjatywy odgórne i oddolne (Oikonomou i Zourou, 2023). Instytucje wykazują odpowiedzialność społeczną oraz responsywną postawę wobec wyzwań społecznych i instytucjonalnych, jakie niesie za sobą szybki, niespodziewany i znaczący napływ studentów uchodźczych w sytuacjach kryzysowych. Przykład Polski jest w tym kontekście szczególnie wyraźny, ponieważ pokazuje i wyjaśnia procedury i procesy dostosowywania się do takiej sytuacji kryzysowej (Degtyarova i Kraśniewska, 2025).

W szczególności w odniesieniu do kursów językowych w krajach takich jak Francja, gdzie nauka języka narodowego jest obowiązkowa, aby dostać się na studia, realizacja projektu AGILE umożliwiła dokonanie przeglądu programów nauczania w ramach DU Passerelle (krajowego dyplomu dla studentów uchodźczych, dedykowanego nauczaniu języka francuskiego przed rozpoczęciem studiów na poziomie wyższym). W rezultacie nowy program nauczania DU Passerelle (w szczególności na Uniwersytecie Paris 8) opiera się na szerszym rozumieniu języka francuskiego jako języka obcego, ale przede wszystkim jako języka integracji akademickiej (zob. Potolia, Fiallos i Lawrance, 2025). Umożliwia on studentom włączanie się do środowiska uniwersyteckiego między innymi poprzez uczestnictwo w zajęciach z dziedziny studiów, w której student już miał/miała doświadczenia uczenia się oraz w zajęciach języka francuskiego razem ze studentami międzynarodowymi; wykorzystuje podejścia artystyczne i emocjonalne, aby w jak największym stopniu wspierać odporność psychiczną; pozwala również studentom, w trakcie nauki języka, aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym poprzez zaangażowanie obywatelskie lub staże zawodowe, które dają im możliwość poznania ścieżek kariery zawodowej, do których mogą prowadzić ich przyszłe studia.

Te zmiany w programach nauczania są wyraźnym rezultatem podejścia dialektycznego promowanego przez projekt AGILE: uważne wsłuchiwanie się w głosy studentów, wyzwania, z którymi mierzą się w swoim „nowym życiu”, strategie, które przyjęli, oraz nieformalne sieci wsparcia i wzajemnej pomocy, które stworzyli, – pozwala uczelniom nauczyć się od nich tyle samo, ile oni nauczyli się od instytucji szkolnictwa wyższego.

Głosy studentów z doświadczeniem uchodźczym

Studenci uchodźczy postrzegają mechanizmy wsparcia przez pryzmat osobistych doświadczeń, ukształtowanych przez ich przeżycia (jako studentów, studentów z doświadczeniem uchodźczym, nowoprzybyłych). Jest to szczególnie widoczne w badaniach ankietowych (Lawrance, 2023) oraz w rysunkach dotyczących biografii językowych (Melo-Pfeifer, Brinkmann i Gerwers, 2024). Studenci zgłaszają, że mają konkretne potrzeby, które różnią się od tego, co uczelnie mogą zaoferować, takie jak wsparcie emocjonalne, mentoring lub dostęp do zasobów (mieszkanie, pomoc finansowa). Dlatego, podczas gdy uczelnie koncentrują się na rozwiązaniach strukturalnych i systemowych, studenci, ze względu na swoją wrażliwą, nieoczekiwaną i niepewną sytuację, mają tendencję do priorytetowego traktowania, namacalnego wsparcia, które bezpośrednio wpływa na ich codzienne życie, sytuację członków ich rodzin i ich sukces akademicki.

W uzupełniającym ujęciu, doświadczenia zgromadzone przez Web2Learn (Boichenko, Oikonomou i Zourou, 2025b) dotyczące współpracy między środowiskiem akademickim a biznesem, pokazują, że studenci uchodźczy – jeśli otrzymają odpowiednie wsparcie i narzędzia – mogą z powodzeniem przekształcać swoje pomysły w konkretne projekty biznesowe. Potrafią też twórczo angażować się w tworzenie rozwiązań (głównie online) wspierających przedsiębiorczość innych studentów uchodźców. Mimo trudności związanych z realizacją tego typu inicjatyw, doświadczenia te dały studentom możliwość samorealizacji oraz aktywnego uczestniczenia w życiu uczelni i społeczeństwa.

4. Rekomendacje

4. Rekomendacje

Konsorcjum AGILE zidentyfikowało mechanizmy już funkcjonujące, które ułatwiają dostęp i integrację studentów z doświadczeniem uchodźczym w szkolnictwie wyższym (np. Melo-Pfeifer i Gerwers, 2023; Melo-Pfeifer i Potolia, 2025), uwzględniając także podejście charakterystyczne dla studiów nad migracjami (Degtyarova, 2025). Jednocześnie wskazano obszary, w których takie mechanizmy jeszcze nie istnieją lub napotykają na istotne trudności (Melo-Pfeifer i Potolia, 2025). W tej części zestawimy te wyzwania z propozycjami rekomendacji, które mają na celu rozwój i wzmocnienie istniejących mechanizmów oraz przezwyciężenie rozpoznanych deficytów. W oparciu o dotychczasowe wnioski z badań, rekomendacje zostały uporządkowane według trzech etapów: na etapie przed rozpoczęciem studiów wyższych, w trakcie studiów oraz po ich zakończeniu (lub w momencie przejścia z uczelni na rynek pracy).

Tabela 1. Wsparcie studentów uchodźczych w uczelniach na różnych etapach życia akademickiego

Etap	Zidentyfikowane wyzwania lub braki	Rekomendacje
Przed rozpoczęciem studiów w uczelni	Trudności w uznawaniu dyplomów i dotychczasowych ścieżek kształcenia	Łączenie ustandaryzowanych procedur przyjęcia (tzw. <i>welcome</i>) z bardziej spersonalizowanym i indywidualnym podejściem. Tworzenie struktur ułatwiających przyjęcie na studia, proces uczenia się i osiągnięcia sukcesów akademickich. Usprawnienie procesów administracyjnych. Współpraca z uczelniami z krajów pochodzenia studentów uchodźczych, aby zapewnić płynniejsze przejście i uznawalność efektów uczenia się (wcześniejszej nauki).
	Niejasna polityka językowa dotycząca dostępu do studiów wyższych	Opracowanie i przekazanie przejrzystych, wielojęzycznych wytycznych dotyczących wymagań językowych, niezbędnych do przyjęcia na studia, w tym akceptowanych

		kwalifikacji i możliwości wsparcia.
	Koncentracja na przygotowaniu językowym studentów, z nadmiernym poleganiem na ofercie kursów ² i programów językowych	Preferowanym jest kompleksowe podejście: pełny programu nauki języków obcych jako studia pomostowe (np. Diplôme Passerelle we Francji), a nie pojedyncze i rozproszone kursy mające na celu integrację w uczelni. Oprócz formalnej nauki języków, te kompleksowe programy będą miały na celu integrację uchodźców pod względem społeczno-kulturowym, społeczno-akademickim i społeczno-zawodowym zaraz po ich przybyciu do uczelni, poprzez rozwijanie wielojęzycznego i wielokulturowego potencjału studentów, ich wielopoziomowej wiedzy empirycznej oraz zdolności do adaptacji w celu budowania ich odporności. Uzupełnienie kursów językowych o zintegrowane programy wsparcia akademickiego i społecznego. Mogą one pomóc w budowaniu słownictwa i wiedzy specjalistycznej w danej dziedzinie, umiejętności uczenia się i pracy oraz komunikacji w świecie rzeczywistym.
	Brak kursów językowych ukierunkowanych na cele akademickie	Od samego początku ukierunkowane kursy na konkretne cele akademickie.
	Niewystarczające wsparcie administracyjne, akademickie i w zakresie doradztwa prawnego	Udzielanie informacji na temat kultury akademickiej, w tym stylów nauczania i oczekiwanych wyników w nauce. Zapewnienie dostępnych i stałych usług doradczych w zakresie wsparcia administracyjnego, akademickiego i prawnego dostosowanego do

² W przypadku Francji o stypendia mogą ubiegać się studenci posiadający dyplom pomostowy (Du Passerelle). Odesłanie: <https://reseau-mens.org/presentation-du-du-passerelle/>

		konkretnych potrzeb studentów z doświadczeniem uchodźczym.
	Niewystarczająca komunikacja na temat mechanizmów wsparcia	Wdrażanie proaktywnych, wielojęzycznych strategii informacyjnych w celu jasnego informowania studentów uchodźczych o dostępnych usługach wsparcia za pośrednictwem różnych kanałów (np. stron internetowych, sesji orientacyjnych, mentorów rówieśniczych).
Podczas studiów	Przerwy w zapewnieniu wsparcia językowego	Dalsze wspieranie studentów w nauce języka obowiązującego w czasie studiów, poprzez specjalistyczne kursy (terminologia, rodzaje dyskursu akademickiego w ich dziedzinie itp.), korepetycje i doradztwo akademickie.
	Sporadyczne finansowanie struktur wsparcia, co wiąże się z potencjalną utratą zasobów ludzkich, a tym samym instytucjonalnego know-how	Rozwijanie odpornych i zrównoważonych struktur przyjęcia studentów uchodźczych, poprzez opowiadanie się za stabilnymi, długoterminowymi modelami finansowania w celu utrzymania programów wsparcia i utrzymania doświadczonego personelu, zapewniając w ten sposób ciągłość i pamięć instytucjonalną.
	Niewystarczające finansowanie dla studentów	Tworzenie elastycznych pakietów pomocy finansowej dostosowanych do potrzeb studentów uchodźczych (czesne, zakwaterowanie, koszty utrzymania, opieka zdrowotna i opieka nad dziećmi, ...).
	Mniej lub bardziej wymuszone i/lub narzucone przerwy w ścieżce akademickiej	Ustanowienie elastycznej ścieżki kształcenia oraz programów ponownego wchodzenia do systemu edukacji, które uwzględniają wcześniejsze doświadczenia edukacyjne i tolerują przerwy w nauce, tworząc systemy akceptujące nieliniowe ścieżki edukacyjne oraz wspierające ponowne

		zaangażowanie się w naukę.
	Trudności z zakwaterowaniem studentów uchodźczych na terenie kampusu	Współpraca z lokalnymi dostawcami usług mieszkaniowych i organizacjami pozarządowymi, aby oferować niedrogie, bezpieczne opcje zakwaterowania i priorytetowe traktowanie zakwaterowania na terenie kampusu dla studentów uchodźczych.
	Ograniczone możliwości kontaktów między studentami z doświadczeniem uchodźczym na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym	Tworzenie i wykorzystywanie już istniejące struktur instytucjonalnych (takie jak biblioteki), które mogą wspierać interakcje między studentami z doświadczeniem uchodźczym. Tworzenie i wspieranie platform networkingowych, mentoringu rówieśniczego i programów wymiany, które łączą studentów uchodźczych lokalnie, krajowo i międzynarodowo. Promowanie więzi między studentami wewnątrznie przesiedlonymi a studentami uchodźczymi za granicą.
	Ograniczenie udziału studentów uchodźczych w mechanizmach decyzyjnych	Ustanowienie studenckich rad lub komitetów, które będą obejmować studentów uchodźczych, w celu zapewnienia uwzględnienia ich głosu w procesie podejmowania decyzji.
Przejście od szkolnictwa wyższego do życia zawodowego	Niewielka liczba uczelni angażuje się monitorowanie losów studentów uchodźczych	Tworzenie stowarzyszeń (studenckich) <i>absolwentów</i>, które miałyby dbać o utrzymanie kontaktów po opuszczeniu uczelni przez studentów uchodźczych. Rozwijanie i rozszerzanie sieci współpracy między uczelniami, biznesem, organizacjami pozarządowymi i organizacjami społecznymi, aby zapewnić kompleksowe i ciągłe wsparcie dla studentów uchodźczych.
	Sporadyczna współpraca	Stwarzanie możliwości

	w ramach społeczeństwa obywatelskiego	długoterminowego zaangażowania obywatelskiego poprzez nawiązywanie partnerstw z organizacjami pozarządowymi. Zwiększenie możliwości w zakresie otwartych innowacji (np. udział w hackathon'ach, fab-labach itp.) dla studentów uchodźczych i ogólnie uchodźców, aby mogli czerpać korzyści z tworzenia relacji z rówieśnikami i nawiązywania kontaktów z przedsiębiorstwami.
	Sporadyczna współpraca z rynkiem pracy	Promować nawiązywanie więzi między obecnymi a byłymi studentami z doświadczeniem uchodźczym, ponieważ ci drudzy mogą ułatwić integrację na rynku pracy (zarówno poprzez staże, jak i zatrudnienie). Włączanie studentów do rynku pracy poprzez nawiązywanie partnerstw z interesariuszami i przedsiębiorstwami, które wspierają integrację studentów uchodźczych. Mogą to być m.in. programy stażowe, mentoringowe, oferty zatrudnienia oraz projekty współpracy nauki z biznesem, specjalnie zaprojektowane dla studentów uchodźczych.

Podsumowując, te rekomendacje dążą do stworzenia holistycznych, inkluzywnych systemów wsparcia w uczelniach, które mają zapewnić skuteczne przyjęcie, integrację, rozwój, utrzymanie się oraz dobre samopoczucie studentów uchodźczych. Co więcej, z systemów wsparcia jak akademickie kursy specjalistyczne czy współpraca z rynkiem pracy i organizacjami pozarządowymi mogliby również korzystać inni studenci, w tym studenci międzynarodowi. Należy podkreślić, że systemy wsparcia mają na celu zapewnienie dostępności i równości w szkolnictwie wyższym poprzez eliminowanie barier językowych, finansowych i administracyjnych związanych z przyjęciem, kontynuacją nauki, osiągnięciami i sukcesem. Dodatkowo, uznaje się, że uczelnie mogą potrzebować trwałej współpracy zarówno wewnątrz, jak i międzyinstytucjonalnej, na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym.

W oparciu o studia migracyjne, które mogłyby pomóc w kwestii integracji studentów z doświadczeniem uchodźczym w szkolnictwie wyższym, konieczne jest skuteczniejsze włączenie społeczne uchodźców i osób wewnętrznie przesiedlonych w przyjmującym środowisku akademickim, stworzenie warunków systemowych i ram prawnych. Powinny im towarzyszyć polityki instytucjonalne skoncentrowane na akulturacji (nabywanie umiejętności językowych i kulturowych), umiejscowieniu (nabywanie statusu społecznego/zawodowego), interakcji (socjalizacja uchodźców na uczelniach, także w procesie nauczania i uczenia się) oraz identyfikacji (poczucie przynależności do przyjmującej społeczności akademickiej przy jednoczesnym zachowaniu własnej tożsamości studentów) (Degtyarova, 2025, za Esserem, 2001). Wydaje się zatem, że słowami kluczowymi dla tworzenia mechanizmów odporności i wsparcia są: komunikacja instytucjonalna, dostępność, podejście ogólnouczelniane, współpraca i partnerstwo, elastyczność i zdolność adaptacji.

5. Literatura

5. Literatura

Ashour, S. (2022). Access for Syrian refugees into higher education in Germany: a systematic literature review. *European Journal of Higher Education*, 12(1), 98-116. DOI: 10.1080/21568235.2020.1871392

Berg, J. (2019). A New Aspect of Internationalisation? Specific Challenges and Support Structures for Refugees on Their Way to German Higher Education. In A. Curaj, L. Deca & R. Pricopi (Eds.), *European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies* (pp. 219-235). Springer.

Boichenko, K., Oikonomou, S., & Zourou, K. (2025a). *Higher Education resilience in refugee crises: forging social inclusion through capacity building, civic engagement and skills recognition*. AGILE project. <https://agileproject-erasmus.eu/> (section "Results").

Boichenko, K., Oikonomou, S., & Zourou, K. (2025b). *Design and implementation of business-academia collaboration for Ukrainian refugees' resilience*. AGILE project. <https://agileproject-erasmus.eu/> (section "Results").

Degtyarova, I. (2025), *Emergency Management in Higher Education Institutions: Guidelines for Handling Refugee Crises*. AGILE project. <https://agileproject-erasmus.eu/> (section "Results").

Degtyarova, I., & Kraśniewska, N. (2025). *Polish Academia Emergency Response. Managing large-scale inflow of Ukrainian refugees in higher education institutions in Poland, 2022-2024*. AGILE project. <https://agileproject-erasmus.eu/> (section "Results").

Esser, H. (2001), Integration und ethnische Schichtung [Integration and ethnic stratification], 2001, available at: https://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2014/5134/pdf/wp_40.pdf.

Friedrich, T., Ruano, B., Melo-Pfeifer, S. (2021). A whole university approach to humanitarian migrant and refugee students' integration: Reflections on the practical implementation of education policies and programmes at Universidade Federal do Paraná (UFPR), in Brazil. *Journal of international Mobility*, 1(9), 103-120. DOI: 10.3917/jim.009.0103.

Grüttner, M., Berg, J., Schröder, S., & Otto, C. (2018). Refugees on their way to German higher education: A capabilities and engagements perspective on aspirations, challenges and support. *Global Education Review*, 5 (4), 115-135.

Jonaitytė, L., Štuopytė, E., & Tautkevičienė, G., (2024). *Academic libraries as niches of social cohesion*. AGILE consortium. <https://agileproject-erasmus.eu/> (section "Results").

Klos, L., & Klymanska, L. (2024). *Ukrainian HEIs' response to the humanitarian and societal crisis*. AGILE consortium. <https://agileproject-erasmus.eu/> (section « Results »).

Lawrance, L. (2023). *Landscape analysis of Higher Education crisis support mechanisms and initiatives for refugee students*. AGILE consortium. <https://agileproject-erasmus.eu/> (section "Results").

Lawrance, L. (2024). *Report on Higher Education – associations' cooperation*. AGILE consortium. <https://agileproject-erasmus.eu/> (section "Results").

Melo-Pfeifer, S., Brinkmann, L.M., & Gerwers, F. (2024) *Promoting and sustaining the transition of refugee students to higher education*. AGILE consortium. <https://agileproject-erasmus.eu/> (section « Results »). Doi : 10.25592/uhhfdm.16520

Melo-Pfeifer, S., & Gerwers, F. (2023). *Design principles for improved curricula and institutional change for the benefit of refugee students*. <https://agileproject-erasmus.eu/> (section « Results »).

Melo-Pfeifer, S., & Potolia, A. (2025). *Support mechanisms for exiled students in Higher Education. A seven European country level synthesis*. AGILE consortium. <https://agileproject-erasmus.eu/> (section « Results »). DOI: 10.25592/uhhfdm.17327

Naidoo, L., Wilkinson, L., Langat, K., Adoniou, M., Cunneen, R., & Bolger, D. (2015). *Supporting school-university pathways for refugee students' access and participation in tertiary education. An implementation guide for universities*. University of Western Sydney.

Oikonomou, S., Zourou, K. (2023). *European universities tackling the Ukrainian refugee crisis: insights into grassroots digital actions*. AGILE consortium. <https://agileproject-erasmus.eu/> (section « Results »). URL: <https://zenodo.org/records/8268798>.

Potolia, A., Fiallos, F., & Lawrance, L. (2025). *Résultats sur trois niveaux d'interventions pédagogiques*. AGILE consortium. <https://agileproject-erasmus.eu/> (section « Results »).

Schröder, S.; Berg, J., & Otto, C. (2022). *Supporting prospective refugee students' pathways to German higher education institutions – The perspectives of key actors in access, admission and study preparation*. *Beiträge zur Hochschulforschung*, 44, 40-58.

Unangst, L. (2019). *Refugees in the German higher education system: implications and recommendations for policy change*. *Policy Reviews in Higher Education*, 3(2), 144-166. DOI: 10.1080/23322969.2019.1643254

Unangst, L., & Streitwieser, R. (2018). *Inclusive Practices in Response to the German Refugee Influx: Support Structures and Rationales Described by University Administrators*. In A. Curaj, L. Deca & R. Pricopi (Eds.), *European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies* (pp. 277-294). Springer.

Uwagi końcowe i podziękowanie

Niniejszy Raport powstał w ramach WP5 Projektu Erasmus+ AGILE *"Odporność szkolnictwa wyższego w sytuacjach kryzysów uchodźczych: tworzenie włączenia społecznego poprzez budowanie zdolności, zaangażowanie obywatelskie i uznawanie umiejętności"* (www.agileproject-erasmus.eu, nr projektu 2022-1-FR01-KA220-HED-000087334). Autorzy tego badania pragną podziękować wszystkim instytucjom, które wzięły udział w badaniach oraz partnerom w Projekcie. Ogólny układ graficzny zostały zaprojektowany przez Iannę Tsakarelou.

Ten projekt został zrealizowany przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej. Niniejszy dokument odzwierciedla jedynie poglądy autorów, a Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za jakiekolwiek wykorzystanie zawartych w nim informacji.

Autorki

Sílvia Melo-Pfeifer,

profesor na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu w Hamburgu, Niemcy

Sílvia Melo-Pfeifer jest profesorem zwyczajnym specjalizująca się w kształceniu nauczycieli języka romańskiego na Uniwersytecie w Hamburgu, Niemcy. Jej główne zainteresowania badawcze dotyczą kompleksowego i wielowymiarowego podejścia do uczenia się i nauczania języków obcych, kształcenia nauczycieli oraz badań naukowych. Koordynowała projekty Erasmus+ LoCALL (LOcal Linguistic Landscapes for global language education in the school context) oraz CoMMITTED (*Covid, Migranci i mniejszości w kształceniu nauczycieli - Obserwatorium fałszywych wiadomości w celu promowania krytycznego myślenia i umiejętności cyfrowych w czasach kryzysu*), a obecnie kieruje

Lisa Marie Brinkmann

Asystentka naukowa na Uniwersytecie w Hamburgu - Wydział Pedagogiczny, Niemcy

Lisa Marie Brinkmann jest asystentką naukową na Uniwersytecie w Hamburgu, obecnie pisze pracę doktorską na temat wykorzystania portfolio językowego w nauczaniu języka francuskiego (jako języka obcego) w szkole i jego wpływu na osiągnięcia niemieckich studentów. Bierze udział w projektach Erasmus+ BOLD (Building on Linguistic and Cultural Diversity) i AGILE (Higher Education Resilience in Refugee Crises), a od 2022 roku koordynowała trzy projekty z serii "Transcultural encounters in Spanish Teacher Education", finansowane przez program «Innowacyjne formaty uczenia się i nauczania» Uniwersytetu w Hamburgu oraz Niemieckiej Agencji Wymiany Akademickiej (DAAD).

Anthippi Potolia

Profesor nadzwyczajny na Uniwersytecie Paris 8, Francja.

Anthippi Potolia, obecnie koordynatorka projektu AGILE Erasmus+, jest profesorem nadzwyczajnym w dziedzinie językoznawstwa i lingwistyki stosowanej. Specjalizuje się w technologiach edukacyjnych, wielojęzyczności i wielokulturowości, autobiografiach językowych i refleksyjności, międzykulturowości i transkulturowości. Jest opiekunem kierunku kształcenia magistrów nauczycieli języków obcych. Jest również koordynatorka akademicka Bridge Diploma – programu nauczania języka francuskiego dla studentów uchodźczych na Uniwersytecie Parys 8.